

Տրամադրած հոգևով անշուշտ, բայց անվարան պարտինք յայտարարել թէ այսօր չունինք մենք կրօնական զրականութիւն, այդ զաղափարին լուրջ ըմբռնումովը. ու ատիկա մեզի համար կը նշանակէ սա՛ միայն թէ՛ կրօնական կեանքը եթէ հիմնովին չէ դադրած մեր մէջ, կանգ առած է սակայն անելի մը առջև, ինչ որ գրեթէ նոյն բանն է իրականութեան մէջ:

Երբ կրօնքը կը դադրի խօսուն զօրութիւն մը լինելէ՝ մերինն հման այլապէս տկար ժողովուրդի մը կեանքին մէջ մանաւանդ, ամէն օր անդունդ մըն է որ կը պեղուի հոն. կը փրթին՝ կը խզուին դատումին և տրամախօհումին կապերը, որոնք ամփոփուած լրջութեան մէջ կը պահեն անհատներու և համայնքներու իմացական կեանքը. ազատութեան ազնիւ տենչը կը փոխուի սանձարձակութեան խօլ կիրքի. շտարումի կը մատնուի բարոյականը. կը քայքայուի ամէն ինչ. խելառ հովեր կը սկսին հողմակոծել զինքը ամէն կողմերէ. վասնզի պահպանողականութիւնը, ժողովուրդներու զոյութեան ամենէն ամուր այդ կուռանը, որ անցնող և զօլիք սերունդներն իրարու շաղկապող անվկանդ ոյմն է, կը փշրուի՝ կ'ոչնչանայ, քանի որ կրօնքն է գերազանց այն ազգակը, որ կը գոյաւորէ և իր ընտանիքն ընթացքին մէջ կը կանոնաւորէ զայն, թոյլ չտալով հանդերձ որ տկուած և յետադիմական զօրութեան մը փոխարկուի անիկա:

Տկար է այսօր մեր մէջ կրօնական զրականութիւնը, վասնզի վատուած է մեր կրօնական կեանքն ինքնին:

Պէ՛տք է թողուլ իրերը՝ իրենց այդ վիճակին մէջ. ահա հարց մը, սուր ու դժնեայ խնդիր, որուն առջևէն ո՛չ ներելի է և ո՛չ կարելի՝ անտարբեր հոգւով անցնիլ:

* * *

ՀԱՒԱՑՊԻ ԵՒ ՄՏԱԽՄԱՆ ՑՈՒՊԵՐ

Մենութիւնը վայելելու համար, պէտք է դուրս ելնել ոչ միայն մարդերու ընկերութենէն, այլ տուներու ներսէն: Եթէ կը կարգամ, եթէ կը գրեմ, մինակ չեմ, նոյն իսկ երբ ոչ ոք ըլլայ քովս՝ կ'սեղէ՞ք միայնակ ըլլալ. աչքերնիդ դէպի աստղերը բարձրացուցէք: Երկնային մարմիններէն իջնող հառապայթները պիտի բարձրացնեն ձեր տեսակը գոեհիլ իրերէն՝ գեր ի վեր: Կարելի պիտի ըլլար հաւատալ թէ թափանցկութիւնը տրուած է մթնոլորտին որպէսզի մարդը, աստղերուն տեսարանովը, շարունակական յարաբերութեան մէջ ըլլայ վսեմին հետ:

* * *

Մենք մեր դէմքը կրնանք տեսնել զայն մեզի ցլացնող ուրիշ մարմինի մը մէջ միայն. միեւնոյն կերպով, որպէսզի մեր հոգին ինքզինքը զգայ ու ճանչնայ, պէտք է որ ուրիշ հոգի մը իրեն հազարգէ անկէ՝ ընդունած իր տպաւորութիւնը: — Ահա թէ ինչո՞ւ համար պիտի հանդուրժէինք բոլոր չարիքներուն՝ քան բացարձակ և յաւերժական մենութեան մը: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ համար պիտի խոյս տայինք բոլոր դիւթական պարտեզներէն, որոնց մէջ պիտի գտնէինք բոլոր ըզձալի բաները, բացի մեր նմաններուն ընկերութենէն: